

Dušana Findeisen

Raziskovati, delovati, povezovati za razvoj andragogike, skupnosti in izobraževanja odraslih

Ni preprosto izbrati pravih besed, s katerimi bi primerno obeležili in obenem počastili jubilej, ki ga praznuje profesorica Ana Krajnc. Njena znanstvena, strokovna in delovna pot je močno zaznamovala njo kot človeka in strokovnjakinjo, zaznamovala pa je tudi življenja posameznikov, ki so se znašli na njeni poti. Zaznamovala je tudi delo ustanov, organizacij ter vidnih raziskovalcev in strokovnjakov na področju andragogike in izobraževanja odraslih.

Besedila – tudi tista, ki naj bi bila znanstvena – zaprejo misel v dokončno obliko in izključijo vse druge resnice. Pričujoči članek ima namen popisati nekatera dejstva iz življenja Ane Krajnc, kot so mi bila povedana ali kot sem jih kot soudeleženka zagledala sama v nekaterih skupnih »podvzetjih«.

Kadar trdim, da nekoga poznamo, nehote priznamo, da smo ga prenehali spoznavati; zato naj poudarim, da Ane Krajnc ne poznam dobro – kljub prijateljevanju in četudi sva skozi desetletja veliko postorili skupaj ter kljub temu da poznam njeno temeljno vrednostno naravnost, temeljne teze, ki jih brani. Ne poznam je dobro, četudi sem bila njena doktorandka in so se najina mnenja včasih zavzeto ter ustvarjalno prekrizala in nama »disputio« ni bil tuj. Vsemu navkljub me/nas nemalokrat preseneti z izvirnimi miselnimi obrati in pogledi. Že dolgo pa me/nas več ne preseneča njena zmožnost, da sprejme dolgoročne, hitre in drzne, mestoma tudi preveč drzne odločitve. Sprememb se ne ustraši. »Bo, kar bo« in »bodi močan« sta njeni neizrečeni vodili, s katerima utiša morebitni dvom.

Poleg univerzitetnih ima Ana Krajnc za seboj številna javna predavanja – dolga leta je bilo slednjih vsaj petdeset v letu, doma in v tujini. Z njimi je gradila most med andragogiko in izobraževanjem odraslih ter most od izobraževalne prakse k lastnim posplošitvam, raziskavam,

gradnji teorije, delu v akademskem svetu, pri tem pa gojila svojo redko zmožnost, da odslikava duh časa in predavanje oblikuje v občinstvu domači govorici. Te dvosmerne povezave ni nikoli prenehala graditi. »Ljudem lahko poveš, kar razumejo,« je nekoč dejal general de Gaulle. »Daj primere, ki so ljudem blizu,« pravi Ana Krajnc. Tako nezmotljivo poišče tiste, ki so občinstvu bliže, pri čemer misli ne le v besedah, marveč tudi v slikah. »Industrijskim delavcem se daje premalo znanja. Dobijo ga po kapljicah, tako kot pacienti infuzijo, toliko, da ne bi umrli.« Ali pa: »Če ne bodo imeli dovolj znanja, bodo postali 'odvisneži', obviseli bodo na obešalnikih države, namesto da bi shodili.« »Današnje delo zahteva človekovo dušo,« ima navado reči danes v veselje novinarjev. Bolj malo pa Ana Krajnc verjame v ponavljanje in navedke tujih misli. To so ji tudi pogosto očitali, kajti znanstveno naj bi bilo tisto, kar so že drugi odkrili in povedali v uveljavljenem diskurzu, že drugi pred nami so povedali, mi pa prebrali, zabeležili in dopolnili, a znanstvena spoznanja so danes vredna le, če so sporočilna in uporabljiva.

Njena pot

Ana Krajnc je bila prva, ki je Sloveniji predstavila zamisel o vseživljenjskem izobraževanju, potem ko je kolege srbski andragog Dragomir Filipović seznanil z Resolucijo o vseživljenjskem izobraževanju, ki jo je sprejela zvezna jugoslovanska vlada. V nadaljevanju bomo nanizali nekaj pomembnih dogodkov.

Sprva je bila zaposlena kot psihologinja na Območni skupnosti za zaposlovanje v Ajdovščini, kjer se ji je verjetno prvič porodila slutnja o obstoju in posledicah funkcionalne (ne)pismenosti. O tem pojavu je bolj poglobljeno razpravljala leta 1980 (v zahodnih evropskih državah so prve konference na to temo stekle leta 1975) na Občnem zboru Sociološkega društva Slovenije v Velenju s prispevkom o znanju na prehodu iz industrijske v postindustrijsko družbo. Nastop je bil »politično nekorekten«, saj je bilo težko priznati, da za državljane ni bilo storjenega dovolj.

Kasneje je bila raziskovalka na Inštitutu za sociologijo na Univerzi v Ljubljani, kjer je potekal program empiričnega raziskovanja družbenih pojavov. Morda je manj znano, da je leta 1960 tam organizirala svetovno konferenco o participatornem raziskovanju, kamor so prišli strokovnjaki z vseh celin, tudi iz Afrike in Indije, da je uvodni plenarni nastop imel Dolfe Vogel, rektor Univerze v Ljubljani, kar se je v takratnih časih zgodilo le izjemoma. Na Inštitutu za sociologijo na Univerzi v Ljubljani je Ana Krajnc poglobila svoje razumevanje družbenih mehanizmov in pojavov. Spremljanje in razumevanje teh se je kasneje le stopnjevalo. Tudi v njenih nedavno izdanih delih – Starejši se učimo: Izobraževanje starejših v teoriji in praksi ter Spoznaj sebe in druge (Krajnc, 2016; 2014) – je moč zaznati prepletanje poznavanja človeka, skupnosti, učenja, izobraževanja in družbenih pojavov, tudi ekonomskih transformativnih procesov, ki oblikujejo vsa razmerja, osebna in družbena.

Z Inštituta za sociologijo je odšla na podoktorski študij v Kanado, kar je bil pomemben korak na poti njenega strokovnega in znanstvenega razvoja, kot bomo videli v nadaljevanju besedila.

Ana Krajnc je med tistimi, za katere čutimo, da jim moramo dati zasluženost mesto kot svojim mentorjem in učiteljem, prednamcem in vsem, ki so sooblikovali področje andragogike in njene prakse. »Na njihova ramena se je treba povzpeti, od tam gledati dalje,« povzame Ana Krajnc misel svojega mentorja Vlada Schmidta. Hvaležna mu je, da je iz nje naredil raziskovalko, da jo je »metodološko oblikoval«, jo do zadnjih potankosti uvedel, denimo, v metode induktivnega in deduktivnega raziskovanja, v vprašanje samoizobraževanja (pri njem za dvig nacionalne zavesti), samostojnega učenja, bi dejali danes. Tudi od tod morda izvira njeno zanimanje za učne projekte odraslih, recipročno in vzajemno učenje v študijskih krožkih itd. Na njeno pobudo je leta 1988 ponovno izšla Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem (Schmidt, 1988), pa tudi Kulturna pedagogika Karla Ozvalda za vzgojo etične osebnosti (Ozvald, 2000) – delo prvega profesorja pedagogike

na Univerzi v Ljubljani od njene ustanovitve. Knjigo sva nekoč z Ano Krajnc skupaj odkrili na boljšem trgu v Ljubljani – takrat je Ana Krajnc nagovorila Olgo Drogenik z Andragoškega centra Slovenije, da so Kulturno pedagogiko tam izdali. Karl Ozvald ni bil andragog, a je pojave opazoval svobodneje – od zunaj, bi rekli. Industrijsko obdobje je ljudi podredilo stroju. Za strojem se ni mogoče pripravljati za različne socialne vloge, ki človeka čakajo v življenju. Nevarnost, da za strojem človek postane funkcionalno nepismen, je Karl Ozvald zaslutil in tako opozoril, da je treba razvijati celotno osebnost, ljudi prosvetljevati, ne pa razvijati le ozkih zmožnosti za delo. Pa skupnost je treba podpirati! Velja ji dati pomembno mesto – to so vrednote, ki so vse vpletene v temeljno razmišljanje in delovanje Ane Krajnc.

Spodbudila je tudi nastanek Pedagoško-andragoških dnevov na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Ti so postali prostor letnega srečevanja ter strokovnega premisleka pedagogov in andragogov. Tudi nastajajočo univerzo za tretje življenjsko obdobje smo predstavili tam. Prvič smo prav tam spregovorili tudi o starosti in dejavni starosti. »To ni smiselno,« je dejal eden od navzočih raziskovalcev. »Jaz natanko vem, kaj bom počel v starosti. Raziskoval bom.« Ni si predstavljal, kako zelo smo v učenju in pri delu odvisni od odobravanja socialnega okolja! »Na starost se je treba pripravljati že med tridesetim in štiridesetim letom,« sem poudarila sama in po dvorani je zaplaval smeh. Bili smo še daleč od vseživljenjskega »pristopa« k starosti in staranju.

Ko je bila Ana Krajnc v 70. letih prodekanja Filozofske fakultete v Ljubljani, je prišla zahteva, da je treba oblikovati Center za marksistične študije. V tem je zagledala možnost, da »doda« tudi svoje predloge za Center za dopolnilno izobraževanje diplomantov in Center za visokošolsko didaktiko.

V Cankarjevem domu v Ljubljani je vodila odmeven pogovor o izobraževanju odraslih, kjer sem tudi sama prvič imela možnost spregovoriti o izobraževanju starejših na drugem Unescovem programu Izoobraževanje za vse – torej tudi za starejše in za vse razsežnosti življenja,

ne zgolj za delo. To je bilo tudi prvič, da sem sama stopila na področje andragogike.

V letu 1993 je podprla prvo mednarodno konferenco Andragoškega centra Slovenije – Razmislek o izobraževanju odraslih za razvoj (angl. Rethinking Adult Education for Development) – tako, da so se na njeno vabilo, naj se zavzamejo za Slovenijo na njeni novi poti po osamosvojitvi in seveda za izobraževanje odraslih ter andragogiko v tej mladi državi, odzvali njeni številni kolegi iz tujine: Peter Jarvis, Paul Lengrand, Jindra Kulich, Liam Carry, Jost Reicheman, Alexander Charters in številni drugi.

Ana Krajnc je bila predstavnica in izvedenka ICAE, Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih; bila je članica Izvršnega sveta in mednarodnih delegacij ICAE vse do leta 1997. Ta vloga ji je odprla pot v številne oblike mednarodnega sodelovanja. Mednarodni svet za izobraževanje odraslih je bil ustanovljen leta 1973. Ta ugledna nevladna organizacija je imela sedež v Torontu. Od leta 1989 do 1991 je bila Ana Krajnc predstavnica ICAE v Združenih narodih na Dunaju, kjer se je ukvarjala z izobraževanjem zapornikov. ICAE je imel tudi vlogo konsultativne organizacije za Unesco. Leta 1984, ko je v Parizu potekal svetovni kongres Unesco, je bilo nevladnim organizacijam kot ICAE omogočeno, da so vodile svoj vzporedni kongres. Iz tega je pri Unescu izšla Evropska delovna skupina za komparativno andragogiko in nastala serija monografij. Morda je tudi pod tem vplivom Ana Krajnc nedavno evropski organizaciji EURAG za vprašanja starejših predlagala, da se tam oblikujejo delovne skupine, med drugim delovna skupina za izobraževanje starejših – področje, ki je bolj »pastorka« v tovrstnih organizacijah, kajti razvoj starejših je še zmeraj manj razumljen od skrbi za odvisne starejše.

Sodelovanje z ICAE je omogočilo kontinuirano mednarodno delovanje in je Ani Krajnc odprlo široko polje učenja. V Pragi je tako denimo spoznala Inštitut za preučevanje izobraževanja za prosti čas in Kamila Škodo, vzpostavila je sodelovanje z Inštitutom za mednarodno

sodelovanje pri DVV (Zvezo nemških visokih šol), ki ga je vodil Jakob Horn.

Leta 1988 je za svoje inovativno in bogato andragoško delo prejela Žagarjevo nagrado – najvišje republiško priznanje na področju vzgoje in izobraževanja.

Od 1990 do 1992 je Ana Krajnc vodila Center za razvoj univerze v Ljubljani, kjer je uvedla prve programe TEMPUS in se ukvarjala s študijem na daljavo. Organizirala je konferenco, ki se je je udeležil tudi John Horlock, eden prvih podpredsednikov Open University v Veliki Britaniji – to so bile izjemne andragoške inovacije, ki so odprle pot do študija vsem, ki si tega želijo.

Bila je gostujoča profesorica na Univerzi British Columbia, na Oddelku za izobraževalne politike in izobraževanje odraslih (1996).

Spominjam se njenih prizadevanj, skupaj s kolegi, za nastanek Andragoškega centra Slovenije. »Iniciativna skupina za nastanek Andragoškega centra« je pritegnila k zamisli somišljenike. Ana Krajnc bi center imenovala Andragoški inštitut. Takratna vlada in takratni minister za šolstvo sta bila previdnejša tudi glede poimenovanja, četudi je bil to čas po osamosvojitvi Slovenije, ko je v državi vel ustvarjalni optimizem. Centru je bilo treba dati vsebino.

Nena Mijoč je oblikovala izobraževanje za snovanje študijskih krožkov, meni je Ana Krajnc pripovedovala o funkcionalni pismenosti, tako da sem – navdušena z izobraževanja v Franciji – prinesla prve filme, ki so nastali v njihovem letu funkcionalne pismenosti. Neologizem so uvedli okrog leta 1980, da bi pokazali, da je ta pojav nekaj drugega kot analfabetizem nešolanih migrantov. Prevedli smo filme in jih predstavili nejevernemu občinstvu. »Tako malo izobraženih pri nas ne poznamo,« so dejali nekateri navzoči. »Naši ljudje ne morejo imeti tako malo pisnih, numeričnih, kognitivnih in kulturnih spretnosti, ne morejo biti tako neuspešni.« Kot da v Sloveniji ni okoliščin, ki se lahko naberejo v osebni zgodovini posameznika in prispevajo k temu, da se posameznik sicer šola, a si zaradi preozkega, v delo usmerjenega

usposabljanja za vedno zapre poti. Kot da posamezniki ne utrpijo škode zaradi slabšalnega odnosa družine do šole in pisane besede, ali zaradi šole in izobraževalne politike, ki reproducirata neenak družbeni položaj v družbi. Kot da ne vemo, da na razvoj pismenosti vplivajo osebne psihološke ali zdravstvene težave. Kot da ni splošno znano, da zaradi socio-kulturnih dejavnikov, ki nasprotujejo učenju, lahko pozabimo nekdanje kompetence itd.

Ana Krajnc je močno nasprotovala »točkovanju«, prezgodnji selekciji in usmeritvi učencev, politiki usmerjenega izobraževanja. »Za pet let sem utihnila,« je nekoč nemočno dejala, kar sicer ni bilo v njeni navadi.

Izobraževanje za dvig funkcionalne pismenosti je kasneje pozitivno imenovala izobraževanje za življenjsko uspešnost. T. i. exchange links je poimenovala po domače borze znanja.

Posvečala se je različnim raziskovalnim področjem, kot so družbena mobilnost in zaposlovanje, socialna participacija, disleksija, učni projekti odraslih, družbeni stereotipi o starejših, sistem izobraževanja odraslih v Evropi (za Unesco), skupnostno izobraževanje, motivacija in metode v izobraževanju odraslih.

V letu 2017 znotraj evropskega projekta LearnersMot pričanja z raziskovanjem motivacije funkcionalno nepismenih za izobraževanje in metod v izobraževanju malo izobraženih odraslih. Našteto ne sledi natanko obsegu vsega in tudi ne sledi natanko kronološki poti Ane Krajnc, a nič zato, saj se v njenem življenju vse prepleta in preplete: delovne, osebne, znanstvene in strokovne izkušnje ter poglobljena refleksija o izkušnjah.

Prepletenost se v zadnjih desetletjih najbolj zrcali prav na področju izobraževanja, ki sva ga pred več kot tridesetimi leti posamično in vsaka na svoj način ter nato skupaj uvedli v Jugoslavijo – v izobraževanju starejših, pa tudi v njenih številnih drobnejših, a pomembnih inovacijah, ki jih uvede skupaj z nami kolegi ali pa jih zasluži in spodbudi pri drugih. Denimo, v zadnjem času, je bila dejavna pri disleksiji pri

odraslih in srebrni ekonomiji ali pa pri podporni strukturi Znaš, nauči drugega – za medsebojno učenje računalništva.

Ne poznam vsega dela Ane Krajnc, a mislim, da razmeroma dobro poznam tista področja, za katera sva si skozi desetletja skupaj prizadevali in tesno sodelovali: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, Andragoška poletna šola za lokalni razvoj, znanstvena revija Andragoška spoznanja itd.

Od družbene pravičnosti do starosti in univerze za tretje življenjsko obdobje

V začetku osemdesetih let nisem bila andragoginja, pač pa profesorica francoskega jezika, kulture in civilizacije. Hotela sem razumeti, kdo so moji odrasli študenti, zakaj, čemu in kako se učijo, v čem so si podobni, v čem drugačni, kako jim priti naproti. Hotela sem razumeti njihove potrebe in motive za izobraževanje. Učitelji tujih jezikov smo se imeli navado ukvarjati predvsem z modernim jezikom, generativno slovnico, razvojem jezika, lingvistiko, načini, metodami in tehnikami poučevanja. Teorije učenja, vprašanje motivacije odraslih za učenje, številne metode izobraževanja odraslih – denimo dopisnega izobraževanja – nam niso bile domače, ali pa smo jih uporabljali, pa o njih nismo posplošeno – teoretsko – znali razmišljati. Resnično dobrodošla so mi bila dela, ovita v bel, pološčen papir: Metode izobraževanja odraslih, Motivacija za izobraževanje, ki so izšla pri založbi Delavska enotnost in sem jih odkrila na policah naših knjigarn. Presenetilo me je, kako berljiva so bila dela Ane Krajnc, kot je izrazito berljivo tudi zadnje, nedavno izdano delo Starejši se učimo. Izobraževanje starejših v teoriji in praksi. Že takrat se je Ana Krajnc odločila, da bo pisala v bralcem razumljivem jeziku ne glede na imperativne konvencij, ki so zapovedovali drugače. To postaja zapoved za nekatere mislece šele danes. V času, ko so bile vede še zmeraj pod vplivom devetnajstega stoletja in industrijskega obdobja ter tako ostro ločene med seboj, je veljalo – bolj kot danes – upoštevati njim lasten diskurz, uporabljati tuja poimenovanja, uporabljati številne

nominalizacije, čeprav je slovenščina izrazito glagolski jezik. Glagolov je bilo v besedilih Ane Krajnc veliko. Ana Krajnc – tako kot некоč Jung – ostaja prepričana, da »noben, še tako popoln jezik ne more nadomestiti življenja«. »Če jezik poskuša nadomestiti življenje, se ne pokvari le jezik, temveč tudi življenje samo ...« (Jung, 1982). Moj prvi stik z Ano Krajnc so tako bile njene monografije.

V letih 1983 in 1984 sem se poglobljeno ukvarjala s programiranjem izobraževanja za starejše, ki sem ga v raziskovalne namene uvedla na Centru za tuje jezike na Vilharjevi cesti v Ljubljani. Nisem vedela, v kaj se podajam, v kako intenzivno, več desetletij trajajočo sago učenja in delovanja. Izobraževanje starejših ne bi imelo nikakršnega smisla, če bi ostalo zgolj pri enkratni izobraževalni epizodi, mora se spremeniti v univerzo za tretje življenjsko obdobje, sem razmišljala. Prvi korak je bila Šola tretjega življenjskega obdobja, ki sem jo ustanovila skupaj s študenti, zgolj s šestimi, težko pridobljenimi študenti. Od njih so prišle osnovne teze našega izobraževanja starejših. Oni so nam povedali, česa si želijo in kako doživljajo starost. Analizirane potrebe iz primanjkljajev in potrebe osebne rasti, analizirano stanje družbe – vse to je že takrat vodilo v izobraževalni tok starejših, v kolektivno družbeno akcijo.

Temu, kar sem naredila, bi danes rekli analiza institucij: iskala sem stike s strokovnjaki, ki so delali s starejšimi in se tako znašla na skupščini Gerontološkega društva Slovenije. Bojan Accetto me je po predstavitvi zamislil o univerzi za tretje življenjsko obdobje napotil k Ani Krajnc, češ da bo ona prava oseba. Kmalu se je klobčič pričel odmotavati. Ana Krajnc je ravno takrat odhajala na konferenco Unesca v Pariz. Tam je spoznala pisca knjižice *Izobraževanje starejših v Franciji* in od njega pridobila pravice za brezplačno izdajo. Knjižico smo prevedli. Karikaturist Božo Kos je naredil prve karikature – razumel je bistvo naših hotenj. Katarina Plemelj je knjižico oblikovala. Kasneje je nastala v uredništvu Ane Krajnc tudi prva obsežnejša publikacija *Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje* (Krajnc in drugi, 1992). Tako se je pričela tudi naša založniška pot; pričeli smo

ustvarjati specialno knjižnico, specializirano za izobraževanje v poznejših letih življenja.

V 70. letih prejšnjega stoletja je bilo izobraževanje v federativni Jugoslaviji ozko usmerjeno, saj je imelo skoraj izključno eno samo funkcijo: usposabljanje za delo in politično vzgajati prebivalstvo. Strokovnjaki za izobraževanje odraslih so lahko v svojih stikih v tujini presenečeni spoznavali, kako široko in razvejano je izobraževanje odraslih drugod, npr. izobraževanje za razvijanje športnih navad, za pridobivanje družbene moči, usposabljanje za pisanje romanov ali pesmi, za mir itd. Izobraževanje odraslih je bilo v Sloveniji ideološko podrejeno, v razvitejših evropskih državah pa je izhajalo iz potreb ljudi. Ko je leta 1971 Ana Krajnc opravljala specializacijo iz andragogike na Univerzi v Torontu,¹ na Inštitutu Ontario za raziskovanje v izobraževanju (OISE), je med ostalimi, zanjo novimi pojavi v izobraževanju odraslih odkrila tudi izobraževanje starejših. Z izobraževanjem starejših, ki je bilo v Kanadi takrat že navzoče, so v tej deželi uresničevali načelo vseživljenjskega izobraževanja. In res – o vseživljenjskem izobraževanju ne moremo govoriti, če ne govorimo o izobraževanju starejših.

S pojavom izobraževanja starejših se je Ana Krajnc srečala tudi leta 1976 kot članica komisije za komparativno izobraževanje odraslih v Unescu. Paul Lengrand je na konferenci v Parizu 1970 predstavil univerze za tretje življenjsko obdobje, ko je hkrati predstavljal nadaljevanje vseživljenjskega izobraževanja iz enega življenjskega obdobja v drugo ter pomen včlenjenosti izobraževanja v družbeno tkanje in osebno strukturo posameznika.

Ana Krajnc je izobraževanje starejših teoretično obravnavala v okviru svojih rednih predavanj za študente andragogike in pedagogike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Leta 1979 je na evropski konferenci v Berlinu sodelovala s prispevkom Predupokojitveno

---

¹ V študijskem letu 1971/72 je prejela Grantovo štipendijo za študij v Kanadi. V tistem letu je opravila tudi študijsko turnejo po različnih univerzah v Kanadi s štipendijo Cadess.

izobraževanje v Evropi (angl. Preretirement Education in Europe). Tovrstne prakse v domačem okolju nismo poznali, zato je pojav obravnavala na osnovi raziskav tujih inštitutov. Še več – Ana Krajnc je v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja izobraževanje starejših sistematično vpletala v predavanja o vseživljenjskem izobraževanju na izobraževalnih centrih v podjetjih. Izobraževalne centre je seznanjala s predupokojitvenim izobraževanjem, delavskim univerzam in Ministrstvu za šolstvo RS pa je izobraževanje starejših predstavljala kot posebno fazo vseživljenjskega izobraževanja. Udeleženci so se zamisli o izobraževanju starejših pogosto nasmihali, vendar je utopija tistega časa kmalu postala resničnost.

Starejšim so bili v osemdesetih letih v družbenem in političnem diskurzu namenjeni: določen slog življenja, socialni vlogi babice in dedka, nekaj prostočasnih dejavnosti, kot so klekljanje, ribarjenje, prepevanje v zboru, nekaj zdravstvenih predavanj in predvsem praktično merjenje krvnega tlaka ter izleti upokojenskih društev. Predvsem pa so bili starejši potrebni skrbi in pomoči, istovetilo se jih je z njihovim pregovorno slabim zdravjem. Ana Krajnc v prvih televizijskih oddajah spregovori o upokojitvi kot o tragediji industrijske družbe, o usodah več sto tisoč upokojencev, ki ostanejo po upokojitvi praznih rok, brez načrta in vzora za življenje.

Kot sem že omenila, Ana Krajnc leta 1985 vodi odmeven pogovor o izobraževanju odraslih v Cankarjevem domu v Ljubljani. Zamisel o izobraževanju starejših se takrat zdi mnogim vredna, mnogi pa ji tudi odločno nasprotujejo. Zakaj? To vprašalnico smo kasneje slišali velikokrat skozi dolga leta, preden je izobraževanje starejših postalo stalnica in sprejet pojav. Nekateri so se nasmihali ob tej zamisli, nekaterim se je izobraževanje starejših zdelo pojav elitizma. Še danes je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje včasih deležna takšnih neukih ocen. Danes je politično in finančno podprto predvsem izobraževanje starejših, ki so malo izobraženi, na družbenem robu, ki izobraževanje obravnavajo predvsem kot možnost

druženja, ne pa kot način konstruiranja samega sebe in socialnega okolja od časa do časa.

Za Ano Krajnc je značilno, da ničesar ne počne brez zaupanja v prihodnost in ljudi. Dokler je nekdo ne prepriča o nasprotnem, verjame vanj in njegove sposobnosti, mu da svobodo, podpre njegov samostojni let. Porazi so profesorico Krajnc morda jezili, a je niso nikoli potrli. Razočaranje ni nikoli trajalo predolgo. Če je bilo vsega preveč, se je prikazalo drugo vodilo »Jutri bo nov dan«. Meni – in še komu – je njen pogled pomagal pregnati omahovanje in strahove tudi v času pisanja moje doktorske razprave pod njenim mentorstvom.

Več mesecev sva predavali skupaj ter vzgajali prve vodje in mentorje prihodnjih univerz za tretje življenjsko obdobje, ki naj bi sledile tisti, ki je nastala leta 1986 tudi uradno v Ljubljani v okviru Andragoškega društva Slovenije in s podporo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Na sestanku Andragoškega društva Slovenije so se znašli »vrhunski« slovenski strokovnjaki za izobraževanje starejših. »Kdo so ti strokovnjaki?« sem se spraševala. Ana Krajnc je vse in vsakogar obravnavala tako, kot da je že tam, kamor bi lahko prispel.

In danes – ko smo v Evropi dejansko priznani kot vrhunski strokovnjaki za izobraževanje starejših in je Slovenska univerza z mrežo 51 univerz ter več kot 20 000 študenti priznana kot vzor, po katerem se velja ravnati; zdaj, ko je izobraževalnih smeri samo v Ljubljani 53 in je za nami že četrti bienalni mednarodni festival znanja in kulture starejših, ki ga je zasnovala Alijana Šantej in ga tudi vodi – smo tja tudi dejansko prišli. O tem pričajo tudi številna zaslužena priznanja za številne inovacije.

V tridesetih letih je prišlo do spremembe v družbenem in političnem diskurzu. Izobraževanje starejših je postalo s širjenjem let-tega v družbeno marginalizirane skupine pod vplivom evropskih politik in politike dejavnega staranja ter z delom vseh – ki so na tem področju pričeli delovati (muzeji, knjižnice, nevladne organizacije, visokošolske ustanove, stanovska društva, društva upokojencev, Inštitut Antona Trstenjaka itd., v zadnjem času tudi dnevni centri

aktivnosti starejših in nastajajoči medgeneracijski skupnostni centri) – tudi priznано.

Na univerzi za tretje življenjsko obdobje smo zmeraj bolj prepričani, da marginalizirane družbene skupine potrebujejo ambiciozno izobraževanje, podprto z raziskovanjem, svetovanjem, izobraževanjem mentorjev, javno kampanjo, strokovnimi in znanstvenimi publikacijami in internacionalizacijo delovanja. Temeljiti mora na profesionalnih kriterijih in vrednotah. Vsa ta prepričanja smo pričeli uveljavljati leta 1986, ko je univerza že postala študijski primer dobre prakse Evropskega sveta in jo je obiskala njegova študijska delegacija. Delo Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje (danes je to organizacija s štirimi oddelki) je popisano v številnih monografijah in člankih. Mnogi nosijo podpis Ane Krajnc. Kmalu so model slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje prevzeli tudi v Beogradu in Zagrebu, in sicer kmalu po obisku Snežane Medić in Maje Špan ter po tem, ko smo z Jugoslovansko televizijo in njihovimi andragogi posneli prve filme za oddajo »Nekaj več«. V tistem času so se že rojevale prve teze, ki so še danes vtkane v razvoj izobraževanja starejših; raziskovanje, prostovoljstvo, učenje starejših za delovanje, razvoj izobraževalnih programov iz potreb starejših in okolja, univerza kot stičišče lokalnih pobud in sodelovanja, izobraževanje starejših in izobraževanje o starejših, javna kampanja.

Andragoška poletna šola in Unesco

Ta šola je trajala deset let z mednarodnim sodelovanjem vidnih strokovnjakov. Kaj naj bi skupnostno izobraževanje sploh bilo? Izobraževanje za lokalni razvoj? Medtem ko je Ana Krajnc nedvomno imela zamisel o tem, kaj naj bi to bilo, pa meni v tistih časih ni bilo jasno. Po nastanku države Slovenije so mnogi strokovnjaki kovali v nebo individualizem, tekmovalnost, porabništvo kot gibalo napredka, beseda skupnost je postala psovka, izobraževanje, ki ne prinaša zaslужka, slabo, dejavno državljanstvo je bilo v očeh mnogih zgolj politično prostovoljstvo. V nasprotju s tem, kar je bilo v navadi, smo Andragoško

poletno šolo postavili v majhen kraj, Ajdovščino, profesoričin doma-
la rodni kraj. Izbrala ga je sama, vedoč, da bomo tam dobili podporo
socialnega okolja. Izbrali smo vidne ustanove in posameznike, na njih
in njihovem prispevku naj bi razvoj počival. Na pobudo gostujočega
predavatelja Liama Carryja smo raziskali upanja, strahove, želje pre-
bivalcev, prebivalce pa vključili v potek šole. Prebivalce, člane vseh
družbenih skupin, smo našli na mestih, kjer se zbirajo. V gostilnah, di-
skotekah, knjižnici, pa tudi v tovarniških blokih. Takrat je bilo to nekaj
povsem nenavadnega. Izobraževanje odraslih, ki stopi na ulice in raste
iz ugotovljenih potreb kraja!

»Druge oblike izobraževanja povzemajo, kar je v okolju, Andrago-
ška poletna šola odpira nova področja, prinaša védenje o novih oblikah
izobraževanja in metodah,« je dejala ena od udeleženk.

Andragoška poletna šola je bila zasnovana kot tradicionalno sre-
čanje vseh, ki so se ukvarjali z izobraževanjem odraslih. Nadomestila
naj bi tudi Andragoško poletno šolo v Poreču, ki je bila ob razpadu Ju-
goslavije ukinjena, za njo pa je ostal prazen prostor. V Slovenijo in na
poletno šolo v Ajdovščino so redno prihajali kolegi z Oddelka za peda-
gogiko Filozofske fakultete na Reki (povezave so bile tesne). Prihajal je
in na predavanjih ostajal Marjan Poljšak, župan občine Ajdovščina, saj v
Sloveniji po mojem védenju ni bilo posebnega izobraževanja za lokalni
razvoj, še manj za župane. V Ajdovščini pa so takrat razumeli, da lokalni
razvoj niso le nove ceste, da gre za razvoj ljudi, za skupno ustvarjanje
razvojne vizije kraja.

»Kako si predstavljate svoje mesto čez dvajset let?« smo spraše-
vali župane.

»Kdo bi vedel!« so odgovarjali, ne vedoč, da je treba energijo,
znanje in prispevanje krajanov kanalizirati v izbrani smeri, slediti viziji.

Veliko napora smo na poletni šoli vložili v prepričevanje lokalnih
odločevalcev v to, da igralnice niso rešitev, saj povzročijo »zbiranje so-
cialnih minusov« na enem mestu (hazarderstvo, prostitucija, prekupče-
vanje itd.); da je treba v kraj pripeljati izobraževanje, kulturo; zlatarno

v starorimski trdnjavi nadomestiti s turistično izobraževalnim uradom; da velja preučevati kraj in različne vidike krajevne skupnosti ter spodbujati kulturni turizem. Krajanje je moč učiti, kako zbrati svoje želje in zaprositi občino, da jih uresniči (prehod za pešce itd). Šola je trajala od ponedeljka do petka. Čez most na Hubljo sva z Ano Krajnc potegnili velik platnen trak z napisom Andragoška poletna šola, kajti animirati za izobraževanje in delovanje je bilo treba cel kraj. Takrat je kraj utripal »andragoško«. Po mestu so se razširili plakati »Z vami za razvoj vašega kraja«. Tako se je glasil slogan, ki so nam ga krajanje tudi zamerili. Tako so namreč povedali čez leta, ko so sami s pridobljenim znanjem v svojem kraju veliko postorili (Društvo Gora, Društvo Most - Univerza za tretje življenjsko obdobje Ajdovščina, Dom krajanov itd).

Andragoška poletna šola je sleherno leto imela osrednjo temo, denimo izobraževanje za premagovanje nezaposlenosti, funkcionalna pismenost, predupokojitveno izobraževanje, skupnostno izobraževanje, mednarodno projektno delo itd. Vse je bilo za vse nas novo.² Na Ministrstvu za šolstvo RS, ki je takrat sicer bolj s težavo dojelo drugačnost neformalnega izobraževanja – tistega, ki je blizu potreb ljudi in z njihovim življenjem tesno povezano –, smo našli podpornika Jožeta Miklavca, ki je vodil Sektor za izobraževanje odraslih. Predvsem pa je bila zamisel, da je s skupnostnim izobraževanjem odraslih moč spreminjati celotno lokalno skupnost, povsem nenavadna in povsem nova.

Ana Krajnc je skupaj s kolegicami s Filozofske fakultete – z Nives Ličen, Sonjo Kump, Sabino Jelenc Krašovec, Neno Mijoč in Moniko Govekar-Okoliš ter še posebej z menoj – oblikovala vsakoletni program šole in animirala prebivalstvo za sodelovanje. Ob večerih so tekle obštudijske dejavnosti, za teden dni je Ajdovščina zaživela in utripala z andragogiko. Oživelo je dvorišče Lavričeve knjižnice, Pilonova galerija. Iz poletne andragoške šole se je kasneje rodila Pomladna šola mladih

---

² Prav zaradi novosti smo delovanje povezali s ciljnimi raziskovalnimi projekti (2000–2002), ki ga je vodila Ana Krajnc: Udeležba odraslih v izobraževanju – izobraževalne možnosti, modeli in strategije vključevanja odraslih v izobraževanje v malih krajih.

andragogov za študente andragogike kot raziskovanje na terenu, ki sva jo vodili Nives Ličen in avtorica. Še pred tem se je na pobudo Ane Krajnc zlagoma oblikoval nov univerzitetni predmet Socio-kulturna animacija in izobraževanje za lokalni razvoj na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V desetih letih so se v Andragoški poletni šoli zvrstili številni izobraževalci odraslih in tudi najvidnejši andragogi svetovnega slovesa, med njimi Liam Carry in Maria Slowey.

Z Ano Krajnc sva na povabilo Unesca iz Hamburga na Tele-univerzi v Montrealu zasnovali film o tej šoli »To boste morali pa kar sami«. Ker smo snemali pogovor o skupnostnem izobraževanju, sva se čez noč morali spoprijeti z montažo in jo dokončati v Ljubljani na RTV. In nastal je film, ki je Slovenijo, članico Unescove raziskave ALPHA o funkcionalni nepismenosti, na CONFITEI v Hamburgu predstavljal skupaj s primeri iz Francije, Kanade in Češke.

Ustanovitev revije Andragoška spoznanja

Andragoška spoznanja, znanstvena revija za izobraževanje odraslih, je nastala v krogu Ane Krajnc, Daniele Brečko in mene same. Zagonska sredstva je prispeval – na pobudo Jakoba Horna – Inštitut za mednarodno sodelovanje pri DVV iz Bonna. Daniela Brečko je prispevala svoje založniško in drugo znanje, skupaj smo oblikovale predlog za sestavo mednarodnega uredniškega odbora in si izmislile ime revije. Andragogika Slovenica je bila naša prva, a nesprijemljiva zamisel – tako so dejali jezikoslovci. Brez večjih težav smo ga spremenile v Andragoška spoznanja, kajti znak AS je bil že izdelan. Skupaj smo izbrale temeljno obliko in prelom tipične strani ter temeljne vsebinske sklope. Vse skupaj je nastalo v enem popoldnevu. Ko sva bili z Ano Krajnc kasneje, leta 1995, na svetovni konferenci o produktivnosti starejših na Univerzi v Ulmu – kjer je množica udeležencev dva dni razpravljala o prihodnji publikaciji na temo izobraževanja starejših –, se nisva mogli načuditi dolgotrajnemu in neučinkovitemu postopku. Ana Krajnc je bila do leta 2013 glavna urednica revije. Nenehno je bilo treba pridobivati finančna

sredstva, spodbujati strokovnjake, da so prispevali vredne prispevke iz teorije in prakse. Revija naj bi namreč odlikavala stanje andragogike in izobraževanja odraslih v Sloveniji. Kljub težavam je revija preživela. Toda dobili smo jo – to našo revijo. Revija je bila korak na poti k profesionalizaciji izobraževanja odraslih, saj o profesionalizaciji ni moč govoriti, če področje nima vsega: lastnih raziskav, lastnih poklicnih kriterijev, institucij, društev, pa tudi znanstvene revije.

Razvoj mreže Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

Ko je življenje postalo malo manj naporno, ko se je delo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, na Univerzi v Mariboru in drugod osredinilo na podiplomski študij in andragoško izobraževanje, je leta 2006 Ana Krajnc pristala, da vodi mrežo Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Takrat je največ napora vložila v širjenje in utrjevanje mreže Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, katere predsednica je vse od leta 2008. Predstavniki članic so se pričeli intenzivneje srečevati, skupaj odločati, udeleževali so se usposabljanja, ustanovili posamične delovne skupine, tudi za zagovornišvo, razvoj srebrne ekonomije in mednarodno izmenjavo, pa tudi Mednarodni festival znanja in kulture starejših. Razvili so se centri za medgeneracijsko izobraževanje kot nadaljevanje teoretskega preučevanja medgeneracijskega izobraževanja. Intenziviralo se je računalniško izobraževanje in sodelovanje s podjetji. Pod vodstvom Ane Krajnc je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje nedavno postala pomembna članica EURAG, kar je že tako močno kontinuirano mednarodno delovanje Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje še utrdilo. Za družbeno pomembnost delovanja je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje leta 2011 prejela priznanje JAPTI za najboljšo

družbeno inovacijo³ in leta 2012 državno nagrado⁴ za izjemne dosežke na področju izobraževanja odraslih.

Zaključek

Ko se ozremo na poglobljeno in slikovito znanstveno, strokovno in intenzivno delovno pot profesorice Ane Krajnc, nas obide spoznanje, da se na tej poti inovacije vrstijo druga za drugo. Njena pot je ustvarjalna, za kar je prejela tudi številna najvišja priznanja. Vprašamo se tedaj, kaj jo je naredilo ustvarjalno. Zaupanje v lastno presojo in pot ter zmožnost, da k sodelovanju povabi tiste, ki zmorejo in želijo. Zmožnost, da svojim in skupnim prizadevanjem daje tudi javno podobo. Ana Krajnc zazna potrebe posameznika in skupnosti, pri tem pa verjame v transformativno moč izobraževanja odraslih. Še več, človeka in skupnost obravnava, kot da sta že prispela tja, kamor sta zmožna prispeti, kar ju motivira za sodelovanje in razvoj. Kljub razvejanemu delovanju na področju izobraževanja odraslih pa Ana Krajnc svoja prizadevanja v prvi vrsti posveča razvoju in poslanstvu andragogike, vede, ki jo je uvedla v Slovenijo, vede, ki jo je utemeljila in za katero si nenehno prizadeva.

---

3 Spletna povezava na priznanje JAPTI, ki ga je SUTŽO prejela na 6. slovenskem forumu inovacij leta 2011: <https://www.podjetniski-portal.si/resources/files/doc/Podelitev-priznanj-najboljsim-inovacijam-6.SFI-23.11.2011.pdf>.

4 http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/7697/

Literatura

Findeisen, D. (2010). Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani: stvaritev meščanov in vez med njimi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Findeisen, D. (2017). Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje - oranje in utrjevanje poti k družbeno zaznani in prepoznani dejavni starosti. V M. Šorn (ur.), Starost – izzivi historičnega raziskovanja (str. 280–293). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Jung, C. G. (1982). Spomini, sanje, misli. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Krajnc, A. (1977). Izobraževanje, naša družbena vrednota. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (1979). Metode izobraževanja odraslih. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (1982). Motivacija za izobraževanje. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (2014). Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. (2016). Starejši se učimo: izobraževanje starejših v teoriji in praksi. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. in drugi (1992). Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. in drugi (2017). Izobraževanje starejših v Sloveniji: zakaj in kako: nacionalna mreža nevladnih organizacij izobraževanja starejših. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Ozvald, K. (2000). Kulturna pedagogika. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Schmidt, V. (1988). Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem. Ljubljana: Delavska enotnost.

1969, na turneji po ameriških univerzah, B. W. Messoti, A. Krajnc, župan Clevelanda W. Stokes, M. Čuk.

*With kind personal regards to
Ama and Miana Čuk.*

Carl Stokes

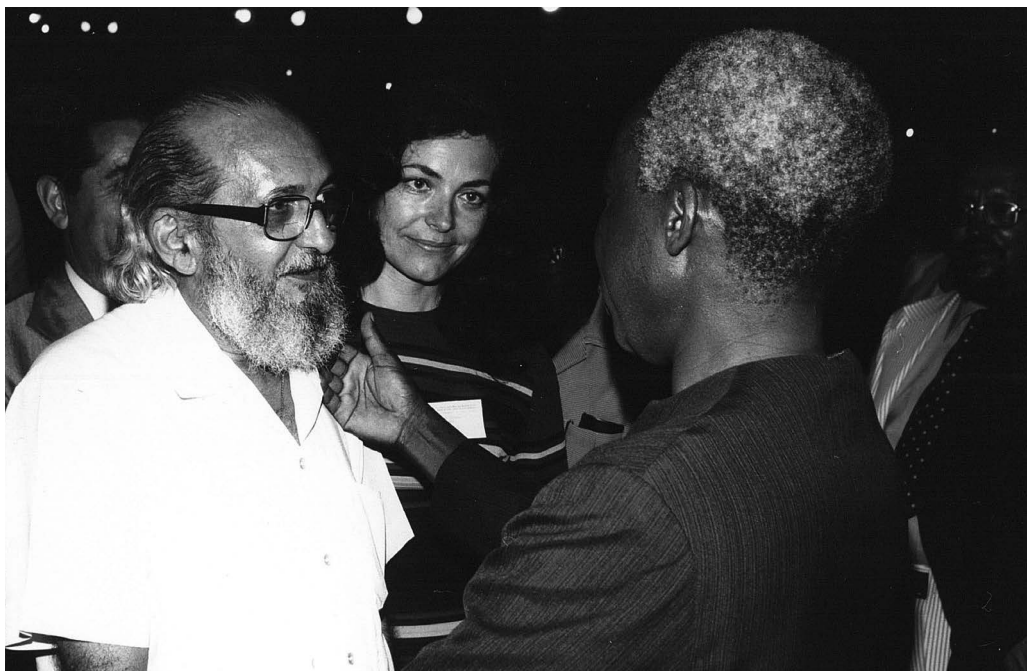
1976, na 1. svetovnem kongresu ICAE (International Council for Adult Education) v Tanzaniji.

1980, srečanje v okviru projekta UNESCO Sistemi izobraževanja odraslih v Evropi na Češkoslovaškem, A. Krajnc, F. de Sanctis, J. Knoll.

1976, 1. svetovni kongres ICAE v Tanzaniji, P. Freire, A. Krajnc, J. Nyerere.

1980, kongres andragogov
Jugoslavije, Ohrid,
Makedonija.

1982, javno nastopanje ob
nasprotovanju uvajanju
usmerjenega izobraževanja,
M. Krivic, M. Kordaš, A.
Krajnc.

1981, svetovna konferenca
ICAE o participatornem
raziskovanju, A. Krajnc in
B. Hall.

1983, mednarodna delegacija ICAE na Kitajskem.

1984, mednarodna konferenca o izobraževanju odraslih v Moskvi.

1985, skupina, ki je ustanavljala Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje, pred Filozofsko fakulteto v Ljubljani, A. Krajnc, D. Findeisen, J. Češnovar, M. Kremžar, D. Golež.

1985, 4. kongres andragogov
Jugoslavije v Beogradu,
D. Savičević, A. Krajnc, M.
Golubović.

1985, na 4. kongresu
andragogov je bila A. Krajnc
izvoljena za predsednico
Društva andragogov
Jugoslavije.

1986, srečanje izvršilnega odbora ICAE v Colombu na Šri Lanki.

1987, sestanek profesorjev andragogike z različnih univerz federativne Jugoslavije v Zagrebu, S. Pongrac, M. Golubović, A. Krajnc, M. Ogrizović, B. Samolovčev, D. Savičević.

